

Áprily Lajos és Bengt Pohjanen természetszimbolikája

Előadásomban egyfelől a transzszilvanista irodalom egyik jelentős képviselőjének, Áprily Lajosnak, másfelől a svédországi Tornio-völgyben élő meänkieli kisebbség legjelentősebb írójának és költőjének, Bengt Pohjanennek a verseiben vizsgálom meg a közvetlen természeti környezet és a szűkebb szülőföld nyelvi megjelenítését. Főként az érdekel, hogy a természeti táj miként válik erkölcstelített értékke. Mindkettőjüknel megfigyelhető a negatív értékű ok (a kisebbségi létre kényszerítettség) és pozitív értékű okozat (saját kultúrájuk elszánt ápolása, saját identitásuk építése) közötti diszharmónia és annak feloldódása a poétikumban. Áprily és Pohjanen költészetében a szimbolikus líra kifejezőmódjait is elemzem, különös tekintettel arra, hogy a lírai ön- és helyzetértelmezés milyen identitáskonstrukciókat hoz létre.

Korábbi kutatásaim során felfigyeltem arra, milyen meglepő hasonlóságok mutathatók ki a transzszilvanista ideológia és Pohjanen Meänmaa-ideológiája között, bár Pohjanenre nem volt, ahogy hason az első világháború utáni erdélyi írók gondolatvilága.

A két, egymástól földrajzilag távol élő finnugor kisebbség történelme között nyilvánvalóan sok a különbség, ugyanakkor a helyzetükhöz való viszonyulásukban hasonlóságokat is talál a kutató. Az erdélyi magyarság Trianon után, a Nyugat-Tornio-völgyi finnság pedig egy jó évszázaddal korábban, 1809-ben került kisebbségi helyzetbe. Mindkét népcsoportnak meg kellett tapasztalnia, hogy a politikai nemzet és a haza instabil valóság, emiatt különösen felértékeltek a szűkebb szülőföld jelentőségét. Fontossá vált számukra olyan tényezőkhöz kötni az identitást, amelyek állandóságot és biztonságot ígértek: ilyen a szülőföld a maga specifikus jellemzőivel, például a saját természeti táj. Az erdélyi magyarság számára az anyanyelv kulcsfontosságú identitásalakító tényező, míg a meänkieliek többségének az anyanyelve ma már a svéd (ebben a tekintetben Pohjanen kivételt képez saját közösségében).

Áprily Lajos neve ismerős a magyar olvasó számára, Bengt Pohjanenről viszont valószínűleg kevesen hallottak. Ő a meänkieli nyelvű szépirodalom legelhivatottabb képviselője. Három nyelven alkot, a meänkielin kívül svédül és finnül. Szépirodalmi és publicisztikai munkássága nagyon változatos műfajokat ölel fel, többek között regényt, verset, dalt, esszét, drámát, tárcát, musical szöveget, novellát.

Pohjanent elsősorban prózaíróként tartja számon a fennoskandiai irodalomkutatás. Mindezidáig nem találtam olyan tanulmányt a szakirodalomban, amely líráját elemezné. Emiatt is tartom fontosnak, hogy előadásomban sokszínű költői termésére fektessem a hangsúlyt, egy olyan korpuszra, amely a retorikus, tartalom-orientált versektől a letisztult pársoros versekig ível.

Kulcsszavak: kisebbségi irodalom, szimbolizáció, lírai ön- és helyzetértelmezés, transzszilvanista ideológia, Meänmaa-ideológia

Irodalom

Cs. Gyimesi Éva 1992. *Gyöngy és homok*. Bukarest: Kriterion Könyvkiadó.

Cs. Gyimesi Éva 1999. *Kritikai mozaik*. Kolozsvár: Polis Kiadó.

Gröndahl, Satu & Hellberg, Matti & Ojanen, Mika 2002. Den tornedalska litteraturen. In Gröndahl, Satu (szerk.): *Litteraturens gränsland. Invandrar- och minoritetslitteratur i nordiskt perspektiv*. Uppsala Universitet: Centrum för multietnisk forskning. 139–170.

Heith, Anne 2009. Voicing Otherness in Postcolonial Sweden. Bengt Pohjanen's Deconstruction of Hegemonic Ideas of Cultural Identity. In Haapala, Vesa & Helander,

- Hannamari & etc. (eds.): *The Angel of History. Literature, History and Culture*. Helsinki. 140–147.
- Pomogáts Béla (szerk.) 2002. *A kor falára. Áprily Lajos emlékezete*. Budapest: Nap Kiadó.
- Viinikka-Kallinen, Anitta 2001. Kuka kertoo meikäläisistä? Tekstit ja tarinat vähemmistöidentiteetin kantajana. In Mikkonen, Miia & Sulkala, Helena & Mantila, Harri (szerk.): *Tutkielmia vähemmistökielistä Jäämereltä Liivinrantaan. Vähemmistökielten tutkimus- ja koulutusverkoston raportti II. N:o 18*. Oulu: Oulun yliopisto. 275–286.